

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 2 oktober 2008

Mål nr

B 1467-07

KLAGANDE

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

MOTPART

RZ

Ombud och offentlig försvarare: Advokat S-EO

SAKEN

Grov fridskränkning m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 7 mars 2007 i mål B 70-06

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För biträde åt RZ i Högsta domstolen tillerkänns S-EO ersättning av allmänna medel med tjugotvåtusenniohundrasjuttioen (22 971) kr, avseende arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 4 594 kr. Kostnaden skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen undanröjer hovrättens dom dels i fråga om ansvar för brott begångna i Frankrike, dels i fråga om rättegångskostnader för försvarare och vittnesersättning samt återförvisar målet till hovrätten för prövning i dessa delar.

RZ har bestritt ändring av hovrättens dom.

DOMSKÄL

Tingsrätten dömde RZ, som är svensk medborgare, för gärningar som han enligt åtalet skulle ha begått i Frankrike. Hovrätten har lämnat åtalet utan bifall med motiveringen att de påstådda brotten vid tiden för hovrättens dom var preskriberade enligt fransk lag och således fria från ansvar i Frankrike. Frågan i målet gäller hur bestämmelsen om krav på s.k. dubbel straffbarhet i 2 kap. 2 § brottsbalken skall tillämpas när preskriptionstiden för brotten löpt ut på gärningsorten.

Enligt 2 kap. 2 § första stycket brottsbalken döms efter svensk lag och vid svensk domstol för brott som begåtts utom riket, om brottet begåtts av en svensk medborgare. Enligt andra stycket gäller detta dock inte om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten. Bestämmelsen ställer alltså upp ett krav på dubbel straffbarhet för att gärningen skall kunna lagföras i Sverige.

Bestämmelsen om krav på dubbel straffbarhet infördes genom en lagändring den 1 juli 1972. Enligt propositionen innebar ändringen bl.a. att frågan om gärningens straffbarhet enligt lagen på gärningsorten skulle bedömas enligt de bestämmelser i den utländska lag som gäller när domen meddelas och inte som tidigare enligt de bestämmelser som gällde vid gärningstillfället. Detta angavs innebära bl.a. att gärningsortens preskriptionsregler skall beaktas av svensk domstol (prop. 1972:98 s. 100 och 144).

För preskriptionsavbrott enligt fransk rätt är det tillräckligt att åtgärder svarande mot en svensk förundersökning inleds.

RZ har i Sverige varit föremål för förundersökning såvitt gäller de i målet aktuella gärningarna och han har även erhållit del av det här i landet väckta åtalet. Förundersökningen i Sverige inleddes före det att preskriptionstiden hade gått ut i Frankrike. Någon preskriptionsavbrytande åtgärd har såvitt framkommit inte vidtagits av franska myndigheter. Frågan är om kravet på dubbel straffbarhet kan anses tillgodosett genom de i Sverige vidtagna åtgärderna.

I det lagstiftningsarbete som ledde fram till lagändringen den 1 juli 1972 analyserades innebörden av att svenska åklagare och domstolar har att beakta gärningslandets preskriptionsregler. Lagrådet anförde att det svenska åtalet torde sakna betydelse för tillämpligheten av svensk straffrätt, om preskription inträder i gärningslandet efter det att åtal väckts i Sverige men innan här ännu meddelats dom som sedermera vinner laga kraft. Har preskriptionstiden gått ut i det andra landet utan att preskriptionsavbrott skett i enlighet med det landets lag, är gärningen fri från ansvar på gärningsorten och därmed enligt Lagrådet också undantagen den svenska kompetensen. Lagrådet ansåg att ett åtal alltså inte kan bifallas trots att det väckts innan preskription ännu inträtt i gärningslandet. Detta gällde enligt Lagrådet även om preskription skulle inträda, medan målet här är under behandling i högre instans. (Se a. prop. s. 212.) Föredragande departementschefen förklarade att han kunde ansluta sig till Lagrådets uttalanden (a. prop. s. 215).

Riksåklagaren har i målet inte gjort gällande att åtgärder i Sverige bryter preskription enligt fransk rätt. Det finns inte heller något i utredningen som tyder på att så skulle vara fallet. Han har emellertid hävdats att kravet på att gärningsortens preskriptionsbestämmelser måste beaktas, är uppfyllt om det i Sverige har vidtagits åtgärder som, om de hade vidtagits i det andra landet inom ramen för en där pågående brottsutredning, hade varit preskriptionsavbrytande där. En sådan tolkning är enligt riksåklagarens mening förenlig med Lagrådets synpunkt att preskriptionsavbrott måste ha skett ”i enlighet med det landets lag”. Den tolkning som hovrätten gjort får enligt riksåklagaren orealistiska och oacceptabla konsekvenser bl.a. genom att det måste pågå en parallell brottsutredning i det andra landet, i vilken preskriptionsavbrytande åtgärder kan vidtas.

Bestämmelsen i 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken är inte helt klar till sin innebörd. Genom propositionen har emellertid klarlagts att syftet med lagändringen bl.a. var att tidpunkten för domens meddelande skall vara avgörande när det gäller gärningens straffbarhet enligt lagen på gärningsorten och att det landets preskriptionsregler skall tillämpas så att ett åtal i Sverige inte kan bifallas trots att det väckts innan preskription inträdde i gärningslandet. Av detta får anses följa att det inte är tillräckligt med åtgärder av svensk myndighet för att preskription skall anses ha inträtt enligt lagen på gärningsorten, annat än om sådana åtgärder har preskriptionsavbrytande verkan enligt den lagen. En sådan tolkning är också väl förenlig med lagtexten. (Jfr Ds 2007:1 s. 95 samt Nils Jareborg och Petter Asp (red.), Svensk internationell straffprocessrätt, 1995 s. 46 f.)

Lämpligheten av en tolkning som innebär att åtgärder av svensk myndighet inte skall beaktas kan visserligen ifrågasättas (jfr även JuU 1972:26 s. 11 ff.). Det saknas emellertid med hänsyn till de klara förarbetsuttalandena och uttalandenas förenlighet med lagtexten tillräckliga skäl att, till den tilltalades nackdel, tolka den aktuella bestämmelsen i brottsbalken på det sätt som riksåklagaren gör gällande.

Eftersom de i målet aktuella brotten är preskriberade enligt fransk lag skall i enlighet med det anförda åtalet lämnas utan bifall och hovrättens domslut fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Severin
Blomstrand, Kerstin Calissendorff, Per Virdesten och Stefan
Lindskog (referent, skiljaktig)
Föredragande revisionssekreterare: Carin Westerlund

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2008-09-03

Mål nr
B 1467-07

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Stefan Lindskog är av skiljaktig mening på det sätt som framgår av följande yttrande:

”Riksåklagarens överklagande avser gärningar som den svenske medborgaren RZ påstås ha begått i Frankrike. Beroende på hur de enligt fransk rätt är att rubricera är preskriptionstiden enligt den rättsordningen ett eller tre år. Den ettåriga preskriptionstiden hade löpt ut när åtal väcktes i Sverige, den treåriga har löpt ut under målets handläggning.

För brott som svensk medborgare begått i utlandet gäller enligt 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken att svensk domstol är behörig endast om ansvar för gärningen kan utkrävas också i det andra landet. Av detta krav på dubbel straffbarhet följer att preskription enligt rättsordningen på gärningsorten utesluter svensk jurisdiktion. Då är nämligen gärningen fri från ansvar i det andra landet, vilket innebär att svensk domstol saknar behörighet.

Riksåklagarens överklagande föranleder två frågor beträffande vad den nämnda bestämmelsen närmare bestämt kan anses innebära rörande betydelsen av inträffad preskription enligt gärningsortens lag.

Den första frågan gäller huruvida, som riksåklagaren har gjort gällande, trots preskription enligt den utländska rättsordningen kravet på dubbel

straffbarhet kan anses tillgodosett när av eller vid svensk myndighet vidtagits sådana åtgärder som skulle ha brutit preskriptionen, om åtgärderna i stället hade vidtagits av eller myndighet på gärningsorten. Utgångspunkter för Högsta domstolens bedömning av denna fråga är att det för preskriptionsavbrott enligt fransk rätt är tillräckligt med att åtgärder svarande mot en svensk förundersökning inleds och att förundersökning i Sverige inleddes före preskriptionstidens utgång. Skulle vad Riksåklagaren gjort gällande godtas innebär det att svensk domstol är behörig oberoende av om preskriptionstiden enligt fransk rätt är ett eller tre år.

Den andra frågan – som aktualiseras om riksåklagaren inte skulle få framgång i den första – har bäring på endast sådana i målet aktuella brott som enligt fransk rätt har en preskriptionstid på tre år, och där alltså preskription inträdde först under detta måls handläggning. Spörsmålet är här om kravet på dubbel straff-barhet är att förstå så, att brottet enligt den utländska rättsordningen inte får ha preskriberats vid domens meddelande. Det skulle i så fall innebära att preskription i det andra landet bryter den svenska domstolens jurisdiktion. Alternativet är att det skulle räcka med att ansvar enligt den utländska rättsordningen fortfarande kunde utkrävas när den svenska rättegången inleddes. I det fallet kan den kritiska tidpunkten vara när åtal väcktes eller när den tilltalade fick del av detta.

Beträffande den första frågan är till en början att konstatera, att riksåklagaren inte har gjort gällande att åtgärder i Sverige bryter preskription enligt fransk rätt, något som inte heller utredningen i målet ger anledning att anta. Vad han har hävdad är att genom sådana åtgärder preskriptionsavbrott skall anses ha skett i den mening som avses i 2 kap. 2 § andra stycket brottsbalken, om motsvarande åtgärder av eller vid fransk myndighet skulle

ha brutit preskriptionen. Emellertid föreskrivs i den nämnda bestämmelsen att svensk domstol saknar behörighet ”om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten”. Eftersom bestämmelsen rör svensk domstols behörighet måste av ordalagen anses följa åtminstone så mycket, som att ansvar skall kunna utkrävas i den utländska staten när åtal väcks i Sverige. Vad Riksåklagaren gjort gällande i denna del kan således inte godtas.

Det leder till den andra frågan, nämligen om bestämmelsen kan anses innebära, inte bara att preskription enligt den utländska rättsordningen inte får ha skett när den svenska rättegången inleddes, utan också att sådan preskription inte heller får ha skett under den svenska rättegången.

Även om lagtexten utesluter behörighet för svensk domstol om preskription enligt den utländska rättsordningen har inträffat före det att åtal väcks, ger den inget entydigt besked om vad som i preskriptionshänseende utgör den kritiska tidpunkten. Väckande av åtalet, delgivning av detta och domens meddelande framstår alla som möjliga tolkningar.

De skäl som bär upp legalitetsprincipen kan synas bära innebära att i detta läge bestämmelsen skall tolkas till gärningsmannens förmån. Fråga är emellertid inte om ett straffbud utan om ett särskilt slags jurisdiktionsregel. Att gärningen är kriminaliserad enligt svensk rätt är ju en grundläggande förutsättning för att en tillämpning av bestämmelsen skall aktualiseras. Legalitetsprincipen bör därför inte hindra att bestämmelsen – efter vad ändamålsskäl må tala för – till gärningsmannens nackdel ges en innebörd som ordalagen visserligen inte nödvändiggör men väl tillåter.

Beträffande vad som är den lämpligaste ordningen står klart att den kritiska tidpunkten inte bör vara redan när åtal väcks. Det typiska syftet med preskriptionsreglerna – att den berörde inom viss tid skall få klarhet om sin utsatthet – talar således starkt för ett krav på att den tilltalade skall ha fått del av åtalet. Ett sådant krav ligger också i linje med bestämmelserna i 35 kap. brottsbalken. Och även om ordningen inte är den i Frankrike, måste det antas att i många rättsordningar lika höga krav på preskriptionsavbrott ställs som i Sverige, nämligen att den tilltalade skall delges åtalet. Då bör inte komma i fråga att den svenska domstolen kan se bort från preskription som inträffat enligt lagen på gärningsorten efter det att talan väckts men före det att den tilltalade fått del av åtalet.

Frågan blir då om den kritiska tidpunkten bör vara när den tilltalade får del av åtalet eller när dom ges.

Syftet med kravet på dubbel straffbarhet får anses vara att utesluta svensk jurisdiktion när gärningen inte skulle ha föranlett straffrättsligt ansvar, om åtal hade väckts i domstol på gärningsorten i stället för i Sverige. Det kan också uttryckas så, att under tidsmässigt identiska förutsättningar skall det för ansvarsfrågan inte spela någon roll i vilket av de två länderna rättegången förs.

Enligt svensk rätt gäller att preskription bryts genom att den tilltalade erhåller del av åtalet. Det är rimligt att utgå från att utländska rättsordningar inte ställer högre krav för preskriptionsavbrott. Det skulle nämligen innebära, att det inte var tillfyllest att den tilltalade genom delgivning stäms in till domstol i den utländska staten; preskriptionsavbrytande åtgärder skulle kunna behöva vidtas i det landet under den där pågående rättegången.

Det ovan angivna syftet med kravet på dubbel straffbarhet sammantaget med den därefter nämnda utgångspunkten beträffande vad som kan antas vara tillräckligt för att bryta preskriptionen enligt den utländska rättsordningen leder till, att efter det att den tilltalade erhållit del av det i Sverige väckta åtalet någon preskriptionsavbrytande åtgärd enligt den utländska rättsordningen inte skulle behöva vidtas för att den svenska jurisdiktionen skall vara bevarad. Om när rättegången förs i Sverige, lagföring i stället skett i domstol på gärningsorten, skulle ju ansvarsfrihet på grund av preskription enligt den utländska rättsordningen inte ha inträtt.

En princip av innebörd att efter det att den tilltalade erhållit del av åtal som väckts vid svensk domstol, preskriptionsavbrott enligt rättsordningen på gärningsorten inte behöver ske för att den svenska domstolen skall vara bevarad sin jurisdiktion, tillgodoser – som redan berörts – gärningsmannens intresse av att inom viss tid erinras om möjliga straffrättsliga påföljder. Genom den svenska rättegången har han ju fått full vetskap om detta. Ett krav på preskriptionsavbrytande åtgärder i den andra staten kan däremot skapa betydande praktiska svårigheter; det kan rent av hindra lagföring, t.ex. om enligt den utländska rättsordningen preskriptionsavbrott förutsätter att talan väcks vid domstol i det landet men så inte kan ske till följd av att den svenska rättegången utgör processhinder.

Av det anförda följer att kravet på dubbel straffbarhet inte bör ges innebörden att preskription enligt lagen på gärningsorten under pågående rättegång bryter den svenska domstolens behörighet. I stället framstår det som lämpligt att den kritiska tidpunkten när det gäller frågan om betydelsen av sådan preskription är när den tilltalade får del av åtalet.

Emellertid måste också beaktas de förarbetsuttalanden som finns i sammanhanget.

I samband med att den aktuella lagbestämmelsen fick sin nuvarande lydelse uttalade föredragande departementschefen att frågan om gärningens straffbarhet skall bedömas enligt de bestämmelser i den utländska lagen som gäller när domen meddelas, varefter tillades att därav följer bland annat att gärningsortens preskriptionsbestämmelser skall beaktas (prop. 1972:98 s. 144). Vidare anförde lagrådet att frågan om preskription enligt rättsordningen på gärningsorten skulle vara att bedöma vid tiden för domens meddelande (a. prop. s. 212). Departementschefen förklarade att han i princip kunde ansluta sig till vad lagrådet anfört (a. prop. s. 215). Frågan är vilken betydelse dessa uttalanden bör tillmätas.

En enskild gärningsman kan inte gärna ha insetts några berättigade förväntningar till följd av förarbetsuttalandena. Dessa får ju för honom relevans långt efter det att gärningen begåtts, nämligen först efter det att rättegång i Sverige har inletts. Av skäl som ovan anförts kan inte heller legalitetsprincipen anses utgöra ett tvingande argument för att förarbetsuttalandena skall följas. Vidare märks att lagrådsuttalandet inte är underbyggt med någon övertygande motivering utan synes snarast vila på en tolkning av lagtextens ordalag, en tolkning som det är svårt att ställa sig bakom.

Vad som kan föranleda större tvekan är den normativa vikten av departementschefens uttalanden. Det finns emellertid inget som tyder på ett övervägt ställningstagande i frågan. Det sägs således inte att utländska

preskriptions-bestämmelser skall ges större genomslagskraft än de svenska, vilket skulle bli följderna om preskription enligt gärningssortens lag fick verkan under pågående svensk rättegång. Inte heller värderas konsekvenserna av ett krav på att preskription enligt gärningssortens lag inte får ske efter att svensk rättegång inletts. Dessa konsekvenser innebär inte bara att svensk domstol kan förlora sin behörighet på ett sent stadium – något i sig mycket besvärande – utan kan rent av leda till att lagföring över huvud inte blir möjlig. Om dessa aspekter hade beaktats borde det ha kommit till ett klart uttryck i propositionen och därmed gjorts till föremål för lagstiftarens övervägda beslut. Visserligen berörs i riksdagens justitieutskott vissa praktiska svårigheter som den aktuella lagbestämmelsen skulle kunna föra med sig, men de problem som kan föranledas av en avbruten jurisdiktion under pågående svensk rättegång till följd av preskription enligt den utländska rättsordningen uppmärksammas inte (JuU 1972:26 s. 11 ff.).

I betraktande av att det sålunda inte klart framgår att den lagstiftande församlingen informerats om och därmed övervägt konsekvenserna av den olämpliga ordningen att svensk domstols jurisdiktion skulle falla om preskription enligt den utländska rättsordningen skedde under den svenska rättegången, bör förarbetsuttalandena inte hindra att den aktuella lagbestämmelsen ges ett i aktuellt hänseende rimligt innehåll.

Av vad som anförts i det föregående framgår att det är en ändamålsenlig och med lagtexten förenlig princip att, för att kravet på dubbel straffbarhet skall i preskriptionshänseende anses tillgodosett, det är både nödvändigt och tillräckligt att preskription enligt rättsordningen på gärningsorten inte har skett när den tilltalade får del av åtalet. Om svensk domstol då har

jurisdiktion bör efterföljande preskription enligt den utländska rättsordningen därför inte innebära att domstolen blir obehörig.

Ansvar för de gärningar som enligt åtalet RZ skulle ha begått i Frankrike och för vilka preskriptionstiden enligt fransk rätt är ett år var preskriberat när han delgavs åtalet. Kravet på dubbel straffbarhet utesluter därför svensk jurisdiktion avseende dessa gärningar. Ansvar för sådana gärningar för vilka preskriptionstiden enligt fransk rätt är tre år var däremot inte preskriberat när han delgavs åtalet. Jag anser därför att svensk domstol är behörig att lagföra dessa gärningar.

I vad mån det som lagts RZ till last är att enligt fransk rätt rubricera så att preskriptionstiden är tre och inte ett år ankommer på hovrätten att pröva. Målet skall därför enligt min mening återförvisas till hovrätten på sätt Riksåklagaren har yrkat.”